

PHÊ BÌNH PHẢN PHÊ BÌNH

TRẦN MẠNH HẢO

TRẦN MẠNH HẢO

**PHÊ BÌNH
PHẢN PHÊ BÌNH**

Tập tiểu luận phê bình Văn Học

**NHÀ XUẤT BẢN VĂN NGHỆ TP. HỒ CHÍ MINH
1996**

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Những bài viết trong tập tiểu luận “*Phê Bình Phân Phê Bình*” này là những bài báo trao đổi, tranh luận về văn học và văn hóa của nhà thơ Trần Mạnh Hảo, hầu hết đều đã được đăng tải trên các báo. Nay, tác giả tập hợp lại in thành sách.

Trong công cuộc đổi mới văn học hiện nay, tranh luận để làm rõ chân lý thiết tưởng là việc làm có ích và cần thiết, nên Nhà xuất bản Văn Nghệ thành phố Hồ Chí Minh cho in cuốn sách này để rộng đường dư luận. Có thể, một số vấn đề cuốn sách này đặt ra cần được trao đổi thêm, nếu như việc trao đổi ấy xuất phát từ thiện tâm và khoa học.

Nhà xuất bản xin trân trọng giới thiệu tập tiểu luận phê bình văn học này cùng bạn đọc.

**Nhà Xuất Bản Văn Nghệ
thành phố Hồ Chí Minh.**

VI MÔ VÀ VĨ MÔ

Mặt trời quá vĩ đại
Hạt sương quá nhỏ nhoi
Mặt trời không mang nổi
Dù một hạt sương rơi
Nhưng trong giọt sương ấy
Có bao nhiêu mặt trời ?

(Thơ - Trần Mạnh Hảo)

TỪ CON ĐÊ CỦA CHỮ NGHĨA ĐẾN CON ỐC BƯƠU VÀNG CỦA THI CA

Hiện nay, dịch phá đê sông Hồng ở Hà Nội và dịch ốc bươu vàng quả tình đã trở thành hai quốc nạn của đất nước chúng ta. Có phải chính đầu óc vọng ngoại quá quắt hay lòng hám lợi đến điên cuồng đã khiến người ta nhập con ốc ngoại này vào Việt Nam để mở một chiến dịch quá ư rầm rộ từ Nam ra Bắc: *người người nuôi ốc bươu vàng, nhà nhà nuôi ốc bươu vàng, ngành ngành nuôi ốc bươu vàng*. Người ta vênh mặt lên dè bĩu con ốc bươu bùn đất, con ốc bươu lục bát truyền thống Việt Nam chỉ quen ăn rêu, ăn khuẩn, đẻ thì chậm rì rì, trứng thì trắng bênh bệch, thịt lại nhạt thênh thếch phải nhờ cậy nước mắm gừng hoặc tẹo mè mới rước mùi lên nổi. Rằng con ốc bươu tây, ốc ngoại chính cống này thịt thơm hơn mít, lại vàng như màu bốn số chín, đẻ thì sồn sồn nhanh hơn tên lửa, trứng lại hồng tươi như hoa đào, ăn thì ăn tẹt pí lù từ thượng vàng đến hạ cám, kể cả rau muống và lúa, ngay cả nước

luộc của con ốc tây này làm cho mọi thứ nước dùng, nước lèo đều trở thành nhạt nhẽo. Khi phong trào nuôi ốc bươu vàng lên tới đỉnh cao, có người đã vội huyênh hoang nhìn con ốc bươu Giao Chỉ bằng nửa con mắt, mặc dù nó đã hàng mấy nghìn năm lặn lội bỏ từ ca dao tục ngữ, bám vào cọc rêu thơ Hồ Xuân Hương, âm thầm góp phần nuôi lớn nền văn minh lúa nước hình chữ S này. Có người hăng hái tuyên bố cuộc cách mạng ốc bươu bắt đầu, phải thay đổi tư duy ốc bươu ta bảo thủ lạc hậu để thay con ốc bươu vàng hải ngoại tân tiến và hay ho này như một hành động già từ quá khứ, *good bye* những rì mọ quê mùa, *good bye* cái tinh thần Khốttabít có tên là lịch sử. Rằng hãy huy động toàn bộ nền cơm nguội của đất nước để tạo ra một phong trào mê, một đợt sóng nước mẩn gừng để tiêu diệt hết ốc bươu ta chậm tiến, dặng có chỗ cho loài ốc bươu mô-đec vàng ròng phát triển.

Nhưng than ôi, những nhà ốc học, những nhà cách tân ốc bươu vàng đang hý hứng tương mình vừa làm nên lịch sử, thì người nông dân trồng lúa ở Trà Vinh, An Giang, ở Nghệ An...người trồng rau muống ở ngoại vi các thành phố lớn chợt kêu thét lên như bị cháy nhà, bị bọn cướp đột nhập:” *cứu chúng em với các bác khoa học, các bác nông nghiệp, các bác thủy sản ơi, con ốc*

bơu vàng ngoại quốc ăn sạch lúa, ăn sạch rau muống của chúng em rồi, ối giời ối đất ơi...” Từ khắp nơi trong cả nước, tiếng kêu cứu của nông dân lay động giấc ngủ dài của báo chí, của màn ảnh nhỏ, ốc bươu vàng đang nằm trong tầm vi mô xuất khẩu sẽ mang lại hàng tỷ đô la cho đất nước, chợt hóa thành kẻ phá hoại số một nền nông nghiệp nước nhà và trở thành một quốc nạn. Thì ra cái anh ốc tây này khôn như ranh, toàn thích chén nguồn nuôi sống con người là cây lúa non và rau muống. Thật là hú vía, trong vài ba tháng gần đây, cả nước đang lao vào cuộc chiến tranh với ốc bươu hải ngoại nếu chúng ta muốn cây lúa nước nghìn năm còn có thể nuôi sống dân tộc này. Riêng tỉnh Nghệ An, trong dịp tết rét vừa qua, chỉ trong một tuần đã bắt sống được mười hai tấn ốc bươu vàng, phải mất vài tỷ đồng cho việc tẩy rửa khỏi đồng ruộng xứ Nghệ loài ốc lạ. Nói như ông phó chủ tịch tỉnh Nghệ An nếu để một vài năm nữa, có khi phải chi cả trăm tỷ cũng chưa quét sạch loài ốc cách tân này.

Thưa các vị đại biểu, những nhà văn ưu tú của đất nước, xin quý vị hãy ngoảnh nhìn nền thi ca của chúng ta vừa qua, bên cạnh những thành tựu không ai chối cãi, đâu đây chừng như có một phong trào nhân giống ốc bươu vàng trên đồng ruộng của văn điệu và chữ nghĩa. Cái phong

trào cách tân con ốc thi ca kia chừng như bắt đầu bằng một luận điểm. Rằng từ năm 1945 đến nay, nền thơ của chúng ta chưa tạo ra thi pháp, chẳng có gì mới, toàn là lặp lại, là nhại lại thơ mới mà thôi. Rằng, sau thơ mới, họa chẳng chỉ có nhóm Sáng Tạo ở Sài Gòn giai đoạn từ năm 1956 đến năm 1964 là thực sự thơ, là có cách tân thơ, có cách mạng thơ. Rằng ngọn cờ đổi mới thi ca sau thơ mới là do ông Thanh Tâm Tuyền phát lên pháp phối, còn thơ ca miền Bắc, tuy có lèo tèo vài ba cái mới, nhưng tuyệt nhiên không có gì lạ, toàn là thứ thơ bảo thủ và lạc hậu.

Vâng, có thể nền thơ của chúng ta từ năm 1945, năm ra đời của nước Việt Nam mới, có lúc, có nơi còn bảo thủ, còn có thể lạc hậu, còn bị ảnh hưởng của thơ mới. Nhưng bảo nền thơ của chúng ta là không có gì đáng nói, là không có thi pháp, là thiếu tính nghệ thuật thì quả tình không trung thực, không khách quan nếu không muốn nói là càn quấy. Xin quý vị hãy lắng nghe nhà phê bình thơ Thi Vũ (*bút danh của ông Võ Văn Ái*) viết từ Paris về nền thơ sinh ra do cách mạng tháng tám và kháng chiến chống Pháp: "Thực ra, thơ tự do đã khởi phát từ thời cách mạng mùa thu năm 45. Ở những giai kỳ lịch sử, khi tâm hồn toàn thể quần chúng bị xáo trộn dữ dội, thi ca-dự báo của ý thức và tư tưởng-lại lột xác đi tìm ngữ

thức mới để bộc lộ. Suốt bốn năm <từ năm 1945 đến năm 1949> cao trào cách mạng và kháng chiến sục sôi, hình thức thơ tiền chiến bế vụn như chiếc phễu thủy tinh hết dùng chứa nổi khối lượng đường phèn rô chảy. Như con sông trong xanh lặng lẽ bỗng thác nguồn tuôn lũ lụt, duềnh lan hai bờ, duềnh ngập làng mạc ven sông. Ý, chữ, câu cuộn cuộn tung thơ, chảy thành dòng cuồng nhiệt xôn xao. Bài thơ cứ thế dài, lênh, thoáng, dấy, theo những chữ so le bất tận. Thời điểm loạn ly ấy, người ta không thể nói ngắn, không thể viết dài. Ngọn núi lửa đang phun không có kiến trúc. Ngoài lý do lịch sử còn sự kiện một số người mới đòi hỏi chỗ đứng. Đội ngũ làm thơ đông lên và trẻ. Họ phải có mặt để nói lên tâm thức thời đại...khai phá một thể thức diễn đạt mới. Người thì cố chôn dìm, người nhắm vượt lớp thi nhân đi trước. Thơ tự do ra đời. Ý lực phủ nhận thơ tiền chiến đã được nổi được bởi nhiều thi sỹ: Hoàng Cầm, Hữu Loan, Quang Dũng, Văn Cao, Nguyễn Đình Thi, Trần Dần, Hồng Nguyên..." (Trích trong cuốn **Bốn mươi năm thơ Việt Nam 1945-1985**, trang 207 do nhà xuất bản **Quê Mẹ** ấn hành năm 1993 tại Paris). Đây, một người chống cộng cực đoan như ông Thi Vũ Võ Văn Ái mà còn phải công nhận một cách khách quan những thành tựu quá lớn lao của nền thơ

cách mạng và kháng chiến từ năm 1945, năm ra đời một thể thức thơ mới lạ là thơ tự do, một sự vượt trội thơ tiền chiến về cả nội dung lẫn hình thức. Vậy mà nghịch lý thay, kỳ quái thay, có một ít người được gọi là lý luận phê bình văn học ở trong nước, bỗng nhiên nổi máu óc bươu vàng, dám tuyên bố thẳng thừng trên giấy trắng mực đen rằng từ năm 1945, thơ Việt Nam không có gì mới lạ, chỉ là nhại lại thơ mới, không có thi pháp và nghệ thuật. Thật là khó hiểu lắm thay!

Khi những con ốc bươu vàng của cánh đồng thi ca Việt Nam vừa được xuýt xoa nhân giống, người ta vội hè nhau hô hoán lên ngay trên một tờ báo lớn trong ngày tết : *rằng thơ Việt Nam đã đến thời đổi gác*. Chao ôi, từ đổi mới chợt nhảy phóc sang đổi gác, sự việc đã chuyển màu, không còn mang tính nghệ thuật nữa. Người ta cố tình không muốn phân biệt thi ca với đàn cừu vốn rất khác nhau. Dĩ nhiên, đàn cừu cần phải canh, phải gác, còn thi ca sản phẩm của tự do sáng tạo, sao phải canh gác như cừu? Nhưng ai là người bị gác và ai là người được gác? Thế rồi, cũng trên tờ báo đó, tính chất huyênh hoang ảo tưởng ốc bươu vàng chợt duỗi lên như sóng khi người ta tuyên bố rằng: *thơ Việt Nam là nền thơ tiểu nông*. Rằng, *các nhà thơ viết trước tôi thấy đều tùn mùn, vặt vãnh, nổi rế, thìa đĩa...* Vâng, những người viết